OSTRAVSKÁ UNIVERZITA
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

DiDAi9!

Multimodalita jako prostředek identifikace nekvality v textovo-obrazových narativech se zaměřením na nonfiction literaturu

Mgr. Lucie Hadamčíková

e-mail: lucka.hadamcikova@seznam.cz

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY S DIDAKTIKOU, PdF OU

Koncept multimodality

- Multimodalita zkoumá, jak lze kombinací různých sémiotických modů utvářet specifická sdělení.
- **Sémiotický modus** (jazykový, vizuální, zvukový, pohybový, prostorový atp.) je nositelem významu sdělení.
- **Médium** lze chápat jako zprostředkovatele významu.
- **Multimodální text** = kombinace dvou a více modů (typografie, obraz, kompozice).

Textovo-obrazový narativ jako multimodální text

- Kompletní sdělení knihy získáme až **po integraci verbálního a vizuálního narativu** (tj. až po sjednocení dvou (i více) sémiotických modů).
- Sémiotický modus je ukotven v médiích, jež v knize vytváří **rozličné vztahy** (symetrický, komplementární, protikladný). (Čigarská, 2024, s. 51–52)
- Aktuálně zaznamenáváme **zvýšený zájem o integraci více složek**, mnohdy však chybí účel a funkčnost.

Recepce textovo-obrazového narativu

- Rozličná, individuální a aktivní recepce.
- Recipient postupuje v závislosti na verbální a vizuální složce (**příklon k nelinearitě**).
- **Multimodální komunikace mezi knihou a recipientem** = funkční přístup k médiím a jejich integraci, respektování individuální recepce a vybízení k aktivitě.

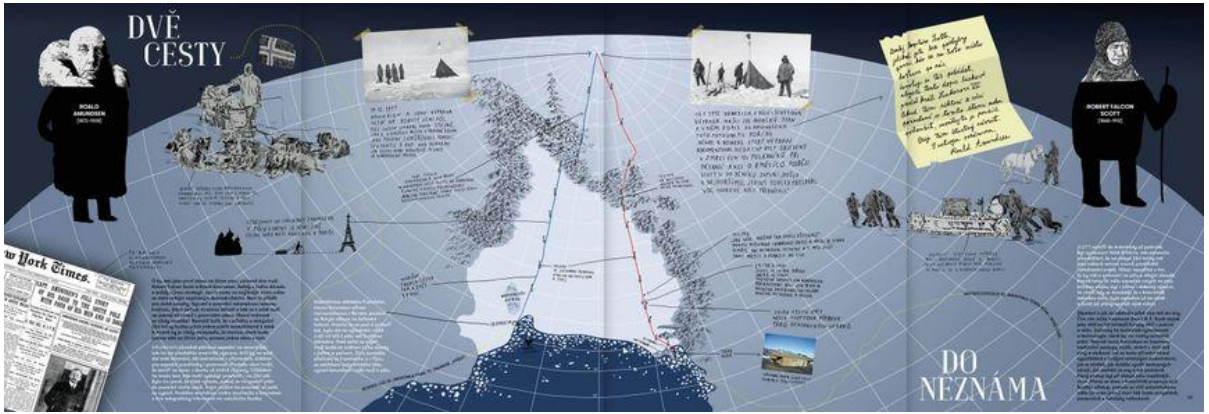
Možné indikátory nekvality textovo-obrazových narativů s využitím multimodálního přístupu

- **Míra integrace sémiotických modů** (typ vztahu mezi médii).
- **Funkčnost zvoleného média** (důraz na obsah i formu média).
- **Úloha čtenáře během recepce** (aktivní x pasivní).

Textovo-obrazový narativ a nonfiction tvorba

- Lze vnímat jako **synkretickou tvorbu** – tvorbu obsahující vedle vizuální a verbální složky také složku grafickou, typografickou, formální atp. (Kubeczková, 2024, s. 65)
- **Text** v nonfiction literatuře je **spíše dialogický** a cíleně obsahuje mezery, jež musí čtenář vyplnit. Grilli (2025, s. 126)
- ***A jako Antarktida*** (Böhm, 2019) a ***Nezapomenutelné události*** (Sekaninová, Stročkova, 2021)

A jako Antarktida (Böhm, 2019)

- Komplementární, symetrický vztah.
- Záměrné užití fotografií, typografie, barevnosti a kompozice.
- Čtenář je veden k aktivnímu hledání informací a zamýšlení se nad nimi, je podněcován k tvorbě samotného příběhu.

Nezapomenutelné události (Sekaninová, Stročkova, 2021)

- (Nezáměrný) protikladný vztah (č. 5, 6) a nesoulad verbální a vizuální složky.
- Nízká koherence textu (překlep, nesoudržnost informací).
- Složky lze vnímat zprvu odděleně – propojení pomocí číselného označení.

Souboj o Jižní pól

Antarktida byla počátkem 20. století posledním oblastí Člověkem dosud nepokořenou, jedným místem na planetě Zemi, kam dosud nevstoupila lidská noha. Atraktivním a lákavým, protože který z dobrodruhů by zde nechtěl být tím prvním. Na Jižní pól si brousil zuby i norský polárník Roald Amundsen. ❶ Zkušený cestovatel neponechal nic náhodě. Vsadil na tažné psy ❷, na důmyslná skladiště s potravinovými zásobami ❸, která nechal na trase vybudovat, a na kožešinové oblečení ❹, stejné, jako nosili místní Inuité. Pro svůj cíl si zvolil o 100 km kratší cestu než ta, po které se pustil jeho soupeř, britský badatel Robert Scott – nutno ovšem dodat, že cestu neznámou a neprobádanou. Celé Amundsenovo dobrodružství vypuklo v říjnu roku 1911. Tehdy vyrazil na náročnou trasu se čtyřmi průvodci, čtyřmi saněmi taženými 52 psy a s několika členy svého finálního týmu. Postupovali přitom tak rychle, že již 14. prosince 1911 dosáhli jižního pólu, prozkoumali jeho okolí, pamatnou událost vyfotografovali a na místě nechali dopis pro Roberta Scotta, který už byl tou dobou také na cestě. Scottova výprava se ovšem soustavně potýkala s problémy. Jejich sibiřští ponící ❺ nezvládali podmínky drsného prostředí tak jako psi a ani motorové sani ❻ se neosvědčily. Výsledkem celé akce bylo, že ke konci cesty museli sně se zásobami táhnout dobrodruhové sami ❼. K jižnímu pólu se Scott vydal 1. listopadu 1911 a do cíle doputoval 18. ledna 1912. Smůlu přinesla Scottovým mužům i cesta zpět, čtyři členy posádky včetně Roberta Scotta totiž krutá Antarktida ze vých spárů již nikdy nepropustila.

40

41

A jako Antarktida (Böhm, 2019)

- Záměrné užití symetrického, komplementárního i protikladného vztahu;
- funkční přístupy k verbální a vizuální složce;
- vysoká míra aktivizace čtenáře; směřování k rozvoji kritického myšlení, spoluutváření knihy.

Nezapomenutelné události (Sekaninová, Stročkova, 2021)

- Nezáměrné užití protikladného vztahu;
- nesoulad verbální a vizuální složky (nerespektování formy nebo obsahu médií);
- snaha o rozdílnou recepci pomocí komplementárního vztahu; neúmyslné napětí mezi složkami mohlo ztížit recepci knihy.

Literatura:

- BÖHM, David, 2019. A jako Antarktida: pohled z druhé strany. V Praze: Labyrint. ISBN 978-80-86803-56-2.
- ČIGARSKÁ, Veronika, 2024. K typológii textovo-obrazových vzťahov v súčasnej obrazovej knihe pre deti. In: gal drzewiecka, Iveta. Fenomén obrazovej knihy v edukaci. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, s. 35-48. ISBN 978-80-555-3404-6. Dostupné také z: https://www.researchgate.net/publication/387069375_Picturebooks_and_Motives_of_Reading_Books_of_Junior_School-Aged_Children_Obrazove_knihy_a_motivy_citania_knih_deti_mladsieho_skolskeho_veku
- GRILLI, Giorgia, 2025. Beauty and creativity in the new nonfiction picturebook. *Rivista di Storia dell'Educazione* [online]. **12**(1), 121–129 [cit. 2026-05-23]. ISSN 2532-2818. Dostupné z: https://doi.org/10.36253/rse-16855
- KUBECZKOVÁ, Olga, 2024. Obraz v současné nonfiction knize pro děti a mládež. In: GAL DRZEWIECKA, Iveta. Fenomén obrazovej knihy v edukaci [online]. Prešov: Vydavatelstvo Prešovskej Univerzity, s. 64-74 [cit. 2026-05-23]. ISBN 978-80-555-3404-6.
- SEKANINOVÁ, Štěpánka, 2021. Nezapomenutelné události. Ilustroval Anastasia STROČKOVA. V Praze: Albatros. ISBN 978-80-00-06232-7.
- VUŽŇAKOVÁ, Katarina, Eva GOGOVÁ a Nikoleta LIPTÁKOVÁ, 2022. Multimodálny štýl a porozumenie textu. Jazyk a kultúra [online]. Prešov: Lingvokulturologické a prekladateľsko-tlmočnícke centrum excelentnosti pri FF PU, 13(51), 237–259 [cit. 2026-03-25]. ISSN 1338-1148. Dostupné z: https://www.ff.unipo.sk/jak/cislo51.html